

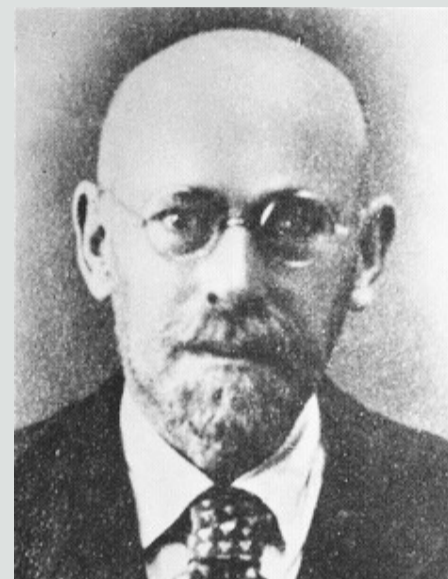
בס"ד, ר"ח טבת, תש"ף

חינוך החודש!

משולחן החוג לחינוך

יאנוש קורצ'אק - לקראת עשרה בטבת, יום הקדיש הכללי שרית שוסהיים - מרצה בחוג לחינוך וראש יחידת ההתמחות

"תאי המוות של טרבלינקה לא יכלו לתורת האהבה של יאנוש קורצ'אק" כותב אדיר כהן (2009) במאמרו "דיאלוגים של אהבה"¹ ואכן, הגותו שבה ומצווה לנו את החיים ותולה תקווה חדשה לחיים ולחינוך האדם עד עצם היום הזה. רבים מאיתנו מכירים את שמו של יאנוש קורצ'אק (הנריק גולדשמיט 1878-1942) בהקשר לבתי היתומים שניהל בוורשה, מספרי הילדים שכתב, ובייחוד מכך שלא נענה להצעות השחרור של הנאצים ומבחרתו ללוות את חניכיו לטרבלינקה בדרכם האחרונה ולמות עמם. מעשה מפעים זה הוא ביטוי אחד לחייו העשירים בהגות ובמעשה, לחיים של התמסרות ייחודית, חד פעמית לבני האדם, ולילדים בפרט. קורצ'אק ראה כמטרת החינוך פיתוח מלא של אישיות וכוחות נפשו של הילד. הוא נמנע מהקונפורמיות המטשטשת את הערך האינדיבידואלי של האדם, ודרכו התאפיינה בחיפוש מתמיד ומגוון אחרי תנאים להתפתחותו הייחודית, תוך חיפוש אחר דרכים להפוך את החינוך למסע אחרי דעה חיה, לפתח בחניך זיקה להיות מגלה ומחדש, יוצר ובורא. קורצ'אק כבר בראשית שנות השלושים חש בשיתוק של המחשבה החינוכית, המדגישה את ניסיונות העבר ואינה רואה את הילד בהווה ובעתיד. על כן הוא מתמקד בהתנסות בחדוות הגילוי, בלמידה פעילה ובטיפוח החשיבה, בלמידה מתוך החיים. את המגמה הזו ניתן לראות גם ביחסו של קורצ'אק להגותו שלו, וכך הוא כותב בפתיחה לכרך השני של איך לאהוב ילד (1996):

"חוששני שהקורא ירצה להאמין לי - שאז הספר יביא לו נזק. על כן אני מזהיר מראש: הדרך שבה בחרתי ללכת לעבר המטרה איננה לא הקצרה ביותר ולא הנוחה ביותר, אבל בעבורי היא הטובה ביותר - כי היא שלי, של עצמי. מצאתי אותה לא בלי יגיעה, לא בלי כאב, ורק בשעה שהבינתי כי כל הספרים שקראתי, הניסיונות הזרים ומשפטי הזולת - שיקרו. המוציאים לאור מפרסמים מפעם לפעם רעיונות פז של אנשים גדולים. הרבה יותר מועיל היה להדפיס אוסף זיופים שאמרו הקלסיקנים של האמת והדעת. רוסו פותח את "אמיל" במשפט שכל הידע של זמננו על אודות התורשה מפרך אותו. (עמ' 114)

קורצ'אק קורא לכל אדם לחצוב את דרכו האישית מתוך למידה והתנסות עצמית.

בעשרה בטבת, בו אנחנו מציינים את 'יום הקדיש הכללי' לקדושי השואה, שאיננו יודעים את יום הזיכרון שלהם, מוטל עלינו לזכור ולהזכיר בין מיליוני קרבנות השואה, גם את אלה שבחייהם ובמותם ציוו לנו את החינוך, בצורתו המעשית והמחשבתית. הידעתם כי בתוך בתי היתומים קורצ'אק קיים תכניות ייחודיות להכשרת מורים? מרתק לקרוא על התכנית שייסד עם סטפניה וילצ'נסקה שותפתו, בה הכשירו פרחי הוראה עם הדרכה פדגוגית, תלקיט, צפיות במורים, תיעוד מדוקדק מאוד ועוד. לאורך השנים אנו מקיימים במכללה חיפוש תמידי אחר פדגוגיות חדישות, מתוך ניסיון למצוא תדיר דרכים נכונות, עדכניות. נראה לי כי בדבריו של קורצ'אק ניתן למצוא גם בהקשר זה שורשים מהותיים לבניית השקפה חינוכית מעמיקה, שהיא מעל לזמן.

ספר מרתק שכתב קורצ'אק הוא הנער העקשני, לכאורה ספר ילדים, שנכתב על ידי קורצ'אק לפני המלחמה. קריאה בין שורותיו היא לימוד עצום על מי שהיה יאנוש קורצ'אק ועל דרך התבוננותו באדם ובתפקיד החינוך. הספר זכה לאחרונה לעיבוד מחודש (אך פחות מוצלח לדעתי) ומספר על חייו של לואי פסטר, על התמודדותו כתלמיד בינוני ועל מקום המורים בחייו והשפעתם עליו. בתוך הספר ישנם קטעים חשובים לא פחות, שמהם ניתן לחוות כיצד קורצ'אק מתייחס להתמסרותו של האדם למילוי ייעודו ותפקידו בעולם, על הקסם והעוצמה שבמחקר ובגילוי לצד הכאב והמחיר העז שכרוך בכך. מרגש לקרוא את הספר שנכתב עוד לפני שקורצ'אק עצמו בחר את הכרעת חייו באופן מותו.

על מקום המורים בחייו והשפעתם עליו. בתוך הספר ישנם קטעים חשובים לא פחות, שמהם ניתן לחוות כיצד קורצ'אק מתייחס להתמסרותו של האדם למילוי ייעודו ותפקידו בעולם, על הקסם והעוצמה שבמחקר ובגילוי לצד הכאב והמחיר העז שכרוך בכך. מרגש לקרוא את הספר שנכתב עוד לפני שקורצ'אק עצמו בחר את הכרעת חייו באופן מותו.

המלצה על ספר

ברצוני להמליץ על ספר יקר ערך, הפורש את הגותו החינוכית של יאנוש קורצ'אק - הילד הוא אדם מאת מרק סילברמן. בספר שיצא בשנת 2012, ישנם אוצרות רבים, החל ממקורותיו האינטלקטואליים וזהותו התרבותית של יאנוש קורצ'אק, השקפת עולמו והתאוריה החינוכית המשתקפת בפדגוגיה שלו, וכלה בהיבטים הרלוונטיים לחינוך בהווה. בתוך הספר שזורות פנינים רבות כמו ליקוטים מתוך ספר תפילות לאלוקים שקורצ'אק כתב. קריאת הספר היתה עבורי חוויה לימודית ורוחנית כאחת.

הספר במלואו
באתר מכון מופת:

¹ בתוך: דיאלוגים מעצימים בחינוך ההומניסטי, הוצאת הקיבוץ המאוחד, עמ' 173-157